MAKALELER
IV

TÜRK SİYASETİ HAKKINDA MÜLÂHAZALAR

PROF. DR. OSMAN TURAN

HAZIRLAYAN
YUNUS EMRE KALELİ

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1937
KÜLTÜR SERİSİ: 1060

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-477-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok.No: 12 Esenyurt / İstanbul / TÜRKİYE
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul - 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Osman Turan: Selçuklu tarihçiliğinin kurucularından sayılan Osman Turan, 1914 Haziran'ında Trabzon'un Çaykara ilçesine bağlı Soğanlı köyünde doğmuştur. Trabzon'un fethinden (1461) sonra bölgeye yerleştirilen Kurdoğulları aşiretine mensuptur. Büyük dedesi, 93 Harbi (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) esnâsındaki kahramanlıkları ile Bayburtlu Zihni'nin şiirlerine konu olan Mustafa Osman Ağa, dedesi Abdullah Ağa ve babası I. Dünya Savaşı sırasında Erzurum-Kandilli'de şehit düşen (1916) Hasan Ağa'dır. Babasının şehâdeti sırasında henüz iki yaşında olan Osman (Ferit), annesi Şahzene Hanım ve ikisi kız, biri erkek üç kardeşiyle birlikte Çaykara'nın Soğanlı (Hepşara) köyüne göçmek zorunda kalmış, çocukluğu burada geçmiştir.

İlkokulu dayısının himâyesinde Çaykara'da, ortaokulu Bayburt'ta okumuştur. Lisenin ilk iki sınıfını Trabzon'da, son senesini ise Ankara'ya tâyin olan ağabeyinin yanında Ankara Erkek Lisesinde tamamlamıştır (1935). Aynı sene bizzat Atatürk'ün girişim ve emriyle açılan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin yatılı imtihanlarını kazanmış ve 9 Ocak 1936'da ders başı yapan fakültenin, 195 kişilik ilk talebelerinden olmuştur. Burada, Atatürk tarafından Orta Çağ kürsüsüne tâyin edilen dünyaca meşhur bilim adamı M. Fuad Köprülü'nün öğrencisi olmuş, zekâsı ve çalışkanlığı ile temâyüz ederek hocasının dikkatini çekmeyi başarmıştır. Bu yıllarda yayınlanan ilk çalışmaları olan "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarih" (M. F. Grenard'dan tercüme/*Ülkü*, 1939-40) ile "İlig Unvanı Hakkında" adlı (*Kopuz*, 1939) yazıları da onun ileride yayınlanacak büyük eserlerinin işâreti olarak ilim âleminde takdir ve beğeniyle karşılanmıştır.

1940 yılında mezun olduktan sonra aynı fakültede, dâimî bir kadro olmayıp bir çeşit burs olarak tevdi edilen "ilmî yardımcı" kadrosuyla ve 30 lira maaşla çalışmaya başlamıştır. 14.11.1941'de Köprülü'nün danışmanlığında Türkiye'deki ilk tarih doktorası olan *On İki Hayvanlı Türk Takvimi* isimli tezini savunmuş ve doktor unvanını almıştır. Hocası Fuad Köprülü'nün siyasete atılması (1941) üzerine Orta Çağ Türk İslam Tarihi derslerini vermekle görevlendirilmiştir. Ardından fakültenin açtığı Orta Zamanlar Tarihi Asistanlığı imtihanını kazanarak 28.07.1942'de göreve başlamıştır. Bu arada Farsça, Arapça ve Fransızcasını geliştirip kaynak yayımına ve orijinal araştırmalara başlayan Turan, 1943-1944'te *Orta Zaman Türk Devletlerinde Türkçe Unvanlar* konulu çalışmasıyla doçent olmuştur.

1944'te Irkçılık-Turancılık Dâvâsına temel teşkil eden 3 Mayıs olaylarından hemen sonra Hüseyin Nihal Atsız'ı fakültedeki odasında misafir etmiş olması sebebiyle Millî Eğitim Bakanlığı tarafından açığa alınmıştır (4 Mayıs 1944). Neyse ki CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal ve Tahsin Banguoğlu'nun müdahalesiyle 30 Kasım 1944'te fakültedeki görevine dönebilmiştir. 17.11.1946-12.11.1947 tarihleri arasında Ankara Yedek Subay Okulu Levazım Bölüğü'nde askerlik vazifesini yapmış, ardından tekrar fakültedeki görevine dönmüştür.

19.07.1948'de Paris'te toplanan Şarkiyatçılar Kongresi'ne katılmıştır. Bu esnâda kendisine, bilgi, görgü ve ihtisâsını geliştirmek için İngiltere'de bir yıl kalma izni verilmiş ve böylece 1950 yılına kadar Fransa ve İngiltere'de araştırmalarda bulunma imkânına kavuşmuştur. Bu süre zarfında Milletlerarası Şarkiyat ve Türkiyat kongreleriyle Unesco konferanslarına muhtelif bildiriler sunmuş, bilhassa Şarkiyat Kongresi'nde sunduğu "Türkiye Selçuklularında Toprak Hukuku, Mîrî Topraklar ve Hususi Mülkiyet Şekilleri" başlıklı tebliği büyük takdir ve beğeni toplayarak Osman Turan'a uluslararası şöhret kazandırmıştır. 1949'da Türk Tarih Kurumuna aslî üye seçilen Osman Turan, 1951'de profesörlüğe yükseltilmiştir.

1954 yılı Osman Turan'ın hayatında bir dönüm noktasıdır. Zira o, tıpkı hocası Köprülü gibi siyasete atılmış ve Trabzon'dan Demokrat Parti milletvekili seçilmiştir. Bu arada 6 Kasım 1955'te Türk Ocağının Ankara şubesi reisi, ardından genel merkezin Ankara'ya taşınması üzerine umumî reisliğe seçilmiştir (17 Mayıs 1959).

1956 tarihinde - Atsız Bey'in tavassutuyla - II. Abdülhamid'in torunlarından Satıâ Sultan ile evlenen Osman Turan, 1957 seçimlerinde tekrar milletvekili olmuş ise de 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra tutuklanmış ve 16,5 ay Yassıada'da kalmıştır.

Yassıada'daki yargılamalardan beraat eden Osman Turan'ın bundan sonraki hayatı fakülteye dönmek mücadelesiyle geçmiş; fakülteyi defalarca mahkemeye vermesine ve bu mahkemeleri kazanmasına rağmen çabaları sonuçsuz kalmış ve bir daha fakülteye dönememiştir. Belki de bu yüzden tekrar siyasete atılmıştır. Demokrat Partinin yerine kurulan Adalet Partisi saflarına katılarak partinin 1964'teki kongresinde Teşkilâttan Sorumlu Başkan Yardımcılığına getirilmiş ve 1965'te Adalet Partisi Trabzon milletvekili seçilmiştir. 1966'da da tekrar Türk Ocağı Genel Başkanı olmuş ve bu görevini 1973 yılına kadar sürdürmüştür. Bu dönemde *Türk Yurdu* dergisi Osman Turan'ın gayretleriyle Türk fikir ve kültür hayatına önemli katkılarda bulunmuştur. Fakat kısa bir süre sonra Adalet Partisinin yetkilileriyle fikrî konularda uzlaşmazlığa düşmüştür. Bilhassa *Yeni İstanbul* gazetesinde yazdığı başmakaleleri, partinin genel başkanını rahatsız etmiş ve parti yöneticileriyle yaşadığı bu anlaşmazlık, Haysiyet Divanına sevkine ve partiden ihrâç edilmesine sebep olmuştur (1967). Birkaç yıl sonra 1969 seçimlerine Trabzon'dan Milliyetçi Hareket Partisinin adayı olarak katılmışsa da kazanamamış, fakülteye dönme girişimleri de başarısız olunca 1 Mayıs 1972'de emekliye ayrılmıştır.

Emekliye ayrıldıktan sonra İstanbul'a yerleşen Osman Turan'ı en çok üzen hâdiselerden biri de 1972 yılı Nisan ayında hiçbir gerekçe gösterilmeden ve savunması dahi alınmadan Türk Tarih Kurumu üyeliğinden çıkartılmasıdır. Ömrünün son günlerinde *Orta Çağ Türk İktisat Tarihi* adlı kitabını yazmak için çalışmakla geçiren Osman Turan, ne yazık ki bu eserini tamamlayamamış ve 17 Ocak 1978 tarihinde evinde geçirdiği beyin kanaması sonucu hayata veda etmiştir. 64 yaşında kaybettiğimiz büyük Türk âlimi ve mütefekkiri Osman Turan'ın ebedî istirahatgâhı, Silivrikapı Ayvalık Kabristanı'ndadır.

Osman Turan, siyaset fâsılasına rağmen, bütün hayâtını okumaya ve yazmaya, yâni sadece ilme vakfeden, bunun dışında başka hiçbir heyecanı ve hedefi olmayan, zekâsıyla öğrenme heyecanını birleştirebilen az sayıdaki dikkate değer tarihçilerin en başında yer almaktadır. Bütün ömründe okuyan ve yazan bir ilim adamı olarak sadece 27 Mayıs'tan sonraki on altı buçuk aylık hapishane hayatında okuma imkânı bulamamış, askerlik devresinde bile kitaplarından ayrılmamıştır. Trabzon Lisesindeki talebeliğinden hayatının son demlerine kadar kendisini hatırlayanların hemen zikretme ihtiyacı duydukları müthiş bir çalışma tiryakiliği ile dikkati çeken Osman Turan, siyasî hayatına rağmen tarih araştırmalarına hiç fâsıla vermemiştir. O, okuduklarını hazmeden; kazandığı bilgileri üstat bir tarihçi, hatta bir tarih felsefecisi hüviyetiyle tahlil ve terkip edebilen az sayıdaki tarihçiden biridir. Bu bakımdan sadece yirminci asırdakiler arasında değil, bütün Türk tarihçileri arasında hocası Fuad Köprülü gibi mütefekkir târihçi vasfına en çok lâyık olan şahsiyet olarak kalacaktır.

Osman Turan'ın yakın çevresi, dost arkadaş ve talebeleri, hocanın özel hayatında ve sosyal ilişkilerinde son derece mütevazı ve kibar bir insan olduğunu, ancak ilmî ve fikrî tartışmalarda, bilhassa millî konularda son derece kararlı, ödün vermez bir karaktere sahip

olduğunu söylerler. Kendisi gibi bir Selçuklu tarihi mütehassısı olan Prof. Dr. Mehmet Altay Köymen'in onun fikir mücadelesi hakkında söylediği şu sözler dikkat çekicidir: "O, esersiz unvan sahiplerinin ve cahillerin amansız düşmanıydı. Fakülte kurullarında yalnız millî meseleler karşısındaki ilgisizliklerini ve cahilliklerini değil, ilme ve ilmî ahlâka uymayan tutum ve davranışlarını da yüzlerine karşı söylemekten çekinmezdi. Osman Turan'ın ilmî ve fikrî kudreti karşısında susmaktan başka bir şey yapamayanlar, siyasî hayata atılması üzerine derin nefes aldılar. Onlar Osman Turan'a karşı olan öçlerini, ellerinden tutup akademik kariyere soktuğu yetiştirmelerinin de kendilerine katılmaları sâyesinde Yassıada dönüşü fakülteye yanaştırmamak suretiyle aldılar."

Osman Turan'ın işaret edilmesi gereken diğer bir önemli özelliği de Türkçeyi güzel yazma ve yanlış müdahalelerden koruma konusunda yaptığı mücadeledir. Denilebilir ki Cevdet Paşa'dan sonra gelen tarihçiler içinde Türkçeyi hiçbir tarihçi onun kadar itinalı ve sehl-i mümtenî denecek derecede güzel ve açık seçik bir ifade ve üslûpla yazamamıştır. Bu kadar rahat ve zevkle okunan eserlerinde kullandığı dil ve üslûbun, başlı başına bir meziyet ve maharet olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Onun engin bilgi birikimi ve eşsiz üslubuyla kaleme aldığı eser, *Kopuz, Ülkü, Belleten, Türk Hukuk Tarihi Dergisi, Millet, Zafer, Studia Islamica, Revue des Etudes Islamiques, Hilâl, İslâm Medeniyeti, Fedai, Türk Yurdu, Yeni İstanbul, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Bâbıâli'de Sabah* gibi daha birçok gazete ve mecmualarda yayınlanmıştır. Bir ilim ve fikir adamı olarak tamamı ana kaynaklara dayanan ve alanında ilk olma özelliği taşıyan eserlerinin en önemlileri *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti* (1965), *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi* (I-II, 1969), *Selçuklular Zamanında Türkiye* (1971), makalelerinden oluşan *Selçuklular ve İslâmiyet* (1971) ve *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*'dir (1973). Ayrıca her biri ayrı öneme sâhip kaynak neşirleri ve tercümeleri de mevcuttur. Bunlardan bazıları: Aksarâyî'nin, *Müsâmeretü'l- ahbâr ve Müsâyeretü'l-ahyâr*'ı (1944); "Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, II, III" (TTK *Belleten*, XI/42 [1947]; XI/43; XII/45 [1948]); *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler* (1954); *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar: Metin, Tercüme ve Araştırmalar* (1958); M. F. Grenard'dan "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarih" (*Ülkü*, 1939-1940) ve E. Cavaignac'dan, *Tarihî Kronolojinin Esasları* (1954).

Bunların dışında yine her biri başlı başına temel bir kaynak niteliği taşıyan birçok akademik makalesi ve ansiklopedi maddesi bulunmaktadır ki bu yazılar daha sonra toplanarak *Prof. Dr. Osman Turan, Makaleler* (haz. Altan Çetin-Bilal Koç, Ankara 2010) adıyla yayımlanmıştır.

Osman Turan'ın bir fikir adamı olarak kaleme aldığı ve Türkiye'nin sosyal, kültürel, dinî ve siyasî meseleleri üzerinde yine kendine özgü birikim ve üslubuyla temas ettiği başlıca eserler ise şunlardır: *Gafletten Uyanalım!* (1948), *Türkiye'de Manevî Buhran Din ve Laiklik* (1964), *Türkiye'de Komünizmin Kaynakları ve Kültür İhtilâli* (1964), *Türkiye'de Siyasî Buhranın Kaynakları* (1969), *Türkler Anadolu'da* (1973), *Vatanda Gurbet* (1980) ile *Tarihî Akış İçinde Din ve Medeniyet*'tir (1980).

Osman Turan'ın eserleri, vefatından sonra da geniş bir okuyucu kitlesi tarafından takip edilmiş, ele aldığı konular üzerine eğilen yeni nesil araştırmacılar için birer başvuru veya el kitabı hâline gelmiştir. Bu cümleden olmak üzere onun hayatı, şahsiyeti ve tarihçiliğinin, kendisinden sonra gelen araştırmacıların yolunu aydınlatan bir kutup yıldızı mesabesinde olduğu söylenebilir.

İÇİNDEKİLER

TÜRK SİYASETİ HAKKINDA MÜLÂHAZALAR

Siyaset İmtihanı 15
Köy Enstitüleri Hasreti ve Millî Şuuru Koruma Zarureti 19
İsmet Paşa'nın Huzursuzluğu ve Tehlike 29
Demokrasinin Zaferi 33
Demokrasi Devri'nin Hataları 35
Türkiye'de Demokrasinin İmkânları 37
Demokrasinin Karşılaştığı Engeller 39
Halk Partisi Zihniyeti ve Yeni Nesil 41
Yabancı Sermaye Düşmanlığı ve Kısır Devletçilik 43
Halk Partisi Solculuğu 45
Halk Partisi Solculuğunun Derecesi veya Mevkisi 47
CHP, Türkiye'yi Sola Kaydırdı! 49
İsmet Paşa'nın Mağlûbiyeti ve Nurcular 51
Millî İrade Karşısında Güdümlü Demokrasi 55
Bir Yassıada Şaşkını 57
Yassıada Şaşkınının Basit Hünerleri 59
Fâlih Rıfkı Atay ve Güdümlü Demokrasi 63
Fâlih Rıfkı Atay ve Adalet Partisi 65
Fâlih Rıfkı Atay, Siyasi ve İdeolojik Bir Çıkmaza Saplanmıştır! 67
Asıl Mücadele 71
Kifayetsiz Sevk ve İdare 73
Milliyetçilik ve Sosyalizm 77
Adalet Partisi, Din Aleyhtarı Bir Laiklik Görüşüne Katılamaz! 81
Osman Yüksel Bey Haysiyet Divanında! 83
Yine Din Hürriyeti ve Laiklik Hakkında 87
Laiklik Tatbikatı ve Orhan Seyfi Bey 89
Halk Partisinde Sola Karşı Mücadele 93
Komünist Tehlikesi ve Ordunun Sesi 97
Bir Münevver Çılgınlığı ve Komünizm 99
Cemal Tural'ın Emirnamesi ve Aşırı Sol Azgınlığı 101
Ordunun Manevi Gücünü Kuvvetlendirmeliyiz! 103
Münevver Dalâlet ve Halk Medeniyet Yolunda 105
İnkılap, İhtilal ve Devrim 107
Kültür İnkılabı ve Keşifler! 109
Güdümcü-Devrimbaz Taassubu ve Milliyetçiler 111
Seçkin Kadronun Yetiştirilmesi mi? Tahsilin Umumileştirilmesi mi? 113

Halk Partisi Buhranı 115
Köy Enstitüleri Matemi! 117
Köy Enstitüleri ile Kültür İhtilali Yapılmak İsteniyordu! 119
Felaketten Ders Alamayan Sayın Samed Ağaoğlu 121
Hükümet Aleyhindeki Takrir Münasebetiyle 125
Bir Dost Konuşuyor! 127
Zayıf Hükümet Politikası 137
Millî İradeden ve Şahsi Otoriteden Mahrum Bir Hükümet 141
Kuvvet Kaynaklarımızın İsrafı 143
Hükümetin İçtimaî Adaletten Uzaklaşması 145
Millî İradeyi Kurtarmaya Mecburuz! 147
Demirel'in Maarifi Sola Zorlaması 151
Başvekil ve Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki Solculuk 155
Adnan Menderes ve Arkadaşlarının Cenaze Merasimleri 159
Komünist Budalalar 163
Hiçbir İkaz ve Tenkide Aldırmayan Bir Lider! 165
Solcular, CHP ve Kaos! 169
Paşa'nın Seyahati 173
Askerî Müdahale ve Demokrasi 177
İki Başvekil ve Bir Mesele 181
Başvekil, Buhranın Kaynaklarına Çıkmamıştır! 185
Bir Devr-i İsmet Vardı! 187
Paşa'nın Çıkmaza Giren Solculuğu 189
Ankara'ya ve Milyarlara Yazık Oldu! 193
Ankara'nın Kuruluş Hataları 195
İsmet Paşa ve Hırs-ı Pîrî 199
Ortanın Solunda Aşırılık 201
Hükümet Fevkalâde Şartların İktidarı Değildir! 203
Suikast Dâvası ve Savcılar 205
Ordu Müdahalesinden Önce 207
12 Mart Yıl Dönümü 209
Paşa Artık Kaderini Çizdi 213
Başvekil ile Paşa Arasında Bir Anlaşma 215
Bir Tercüman ve Bir Muamma 219
Bazı İhtilal Hazırlığı Sahneleri 221
Siyasî Faaliyetlerin Kısıtlanması Meselesi 225
Yeni Hükümet Kurulurken 227
Demokrasi ve İdeal Birliği 229
Demokrasiyi Diriltme Meselesi 231
Anayasa Meselesi 233
Halk Partisinin Hazin Âkıbeti 235
Bozguncu Yuvaların Tasfiyesi 237
Halk Partisinde Solculuğun Başlangıcı 239

De Nazi Fication ve de CHP Fication 241
Solcu Nifakı Himaye Bir Medeni Cesaret midir? 243
Temyiz Başkanlarının Nutukları ve Solcular 247
Diyanet Başkanlığı ve Laiklik 251
Laikliğe Aykırı Anayasa Düzeltilmelidir! 253
Muzaffer Demokrasinin Çökertilmesi 257
Demokrasiyi Batıranlar, Onu Kurtaramaz! 261
Solun Tekrar Şaşkınlaşması 263
Dogmatik Solcuların Cüreti Nereden Geliyor! 265
Millî Diriliş veya Kafa Reformu 269
AP Lideri de Hâlâ Buhran Yolundadır! 271
İnönü'nün Başkanlığı Üzerinde Bir Anlaşma mı? 273
İsmet Paşa'yı Seçecek Liderlerin Gerekçeleri 275
Milletin Kaderi İlletlilere Bırakılamaz! 277
İhtilalin Hazırlık Devri 281
Suikastın Avrupa Cephesi 283
50. Yılda Kalkınma ve Kadro 285
İsmet Paşa ve Siyasi İbre 289

TÜRK DIŞ SİYASETİNE DAİR MÜLÂHAZALAR

Türkiye-Pakistan ve Şark Siyaseti 293
Hâdimü'l Haremeyn Haşmetlû Melik Faysal Hazretleri ve İslâm Milletleri Birliği Fikri 303
Türk-Arap Konfederasyonu 307
Türkiye Cumhurreisi Muhterem Cevdet Sunay Hazretlerinin Ziyaretleri Münasebetiyle Türk-İran Dostluğunun Tarihî Esasları 311
Türk-Mısır Münasebetleri 315
Hariciye Vekili'mizin Kahire Seyahati 317
Haricî Siyasette Zafiyet 321
Büyük Bir Dost Geldi! 325
Dış Türkler Dâvasına Dair 329
Dış Türklerden Irak'takiler 331
Dış Türklerden Yine Irak'takiler 335
Pakistan Suikasta Uğramıştır! 339
Pakistan, İnsanlık Utansın! 343
Pakistan Mücahitleri 345
Rusya Milliyetçi! Türkiye Aleyhtar! 349
Pakistan ve Bangladeş Meselesi 353
On İki Ada'nın Terki Muamması 355
Hür Dünya İradesinde Sarsıntı 357
Avrupa'nın Perişan Manzarası 359
Türk-Sovyet Münasebetleri 361

KIBRIS MESELESİ

Milliyetçiler Derneğinden Kıbrıs Toplantısı 367
Kıbrıs Meselesi'nin Halli 369
Kıbrıs Dramı Hangi Safhada? 379
Türk Siyasetinin Temelsiz Hesapları 381
Yunanlılara Karşı Garip Zafiyet Belirtileri 383
Süleyman Demirel de İsmet Paşa'nın Siyasetinden Ayrılmamıştır! 385
Türk ve Yunan Başvekilleri Enosis İçin mi Toplandı? 389
Türkiye Artık Kıbrıs Dâvası'nı ve Tezini İlana Mecburdur! 391
Türkiye Kıbrıs'ta Artık Teşebbüse Geçmeye Mecburdur! 395
Demirel-İnönü Oyunları ve Denktaş'ın Kahramanlığı 399
Yunanlılarla Görüşülemez! 403
Haricî Siyasetin İflası 407

DİZİN 411

TÜRK SİYASETİ HAKKINDA MÜLÂHAZALAR

SİYASET İMTİHANI[1]

İnsanların hayat boyunca geçirdikleri imtihanların en zoru, şüphesiz siyaset sahne ve dehlizlerinde vuku bulur. Buhrana uğramış ve manevi değerleri sarsılmış memleketlerde bu imtihan çok daha güçleşir. Hazan yaprakları gibi dökülenler arasında şahsiyet ve mefkûresiyle ayakta kalanlar azdır. Onlar için de yine hadiseleri ve tecrübe zamanlarını beklemek gerekir. Son devrin bir Osmanlı veziri; 35 bin altınlık bir namusa sahip olduğunu tecrübe ve delilleri ile meydana koyarken mühim bir imtihanı kazanmış, bununla beraber daha fazlası için denenmiş bir teminatı olmadığını söylemişti. Osmanlı devlet adamı "din ü devlet, mülk ü (vatan) millet" gibi mukaddes mefhumları hayatından daha aziz tutar ve bu sebeple de Tanzimat'a kadar ölüm tehlikesi bile vatanını terke sebep olamazdı. Ağır bir manevi buhran içerisinde kıvranan ve bundan ötürü de yabancı fikir ve menfaatlerin bir meydan muharebesi hâline gelen bugünkü Türkiye'de siyasi ve ideolojik ücretlerin çok rol oynaması, mevki ve şöhret gibi unsurların da bir mübadele vasıtası olarak zayıf şahsiyetleri alet hâline getirmesi artık mukadderdir.

Rahmetli Prof. Mükrimin Halil Yinanç, "Siyaset adamının önünde masa, arkasında kasa olmalıdır," sözünü tekrarlarken çok geniş manalı bir hakikati ifade ederdi. Gerçekten millî davalar uğrunda masa, ilim, fikir, ahlâk ve mefkûre ile ciddi bir hazırlığı; kasa da idealistler için mukadder olan çeşitli ıstırap ve mücadeleleri karşılamak maksadıyla gereken maddi imkânları ve yaşama gücünü temsil eder. "Viran olası hanede evlâd ü iyâl var," sözü de bu maksatla söylenmiştir. Bununla beraber iman ve ideal kudretinin madde ve korkuyu daima mağlup ettiği de tarihî bir gerçektir. Devrimizde davayı içten fethetmek ve kitleleri şaşırtmak maksadıyla o kadar mâhirane ve çeşitli metot ve vasıtalarla insanlar avlanmıştır ki fesat ağlarına düşmemek için çok imanlı ve uyanık bulunmak ve iman sahiplerini isabetle seçmek zaruridir. Zira demokrasi devresinde cephe hücumu yerine cepheye nüfuz yolu tutulmuş, zayıf veya sahte idealistler bulunarak masum kitleler aldatılmış, millî uyanış ve kurtuluş önlenmiş veya bu suretle buhranlar yaratılmıştır.

İslâm dünyası ve medeniyeti bugünkü Türkiye gibi fesada uğramakta iken Selçuklu Devri'nin büyük devlet ve fikir adamları sayesinde kurtulmuştu. Gazalî; iman kudretinin üstünlüğünü ve yegâne selâmet yolu olduğunu büyük eserle-

---

[1] *Yeni İstanbul*, 8 Nisan 1966, Sayı: 5848, s. 1-7; Osman Turan, *Vatan'da Gurbet*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980, s. 75-78; *Yeni İstanbul Yazıları*, (haz. Nasrullah Uzman), Hitabevi Yayınları, Ankara 2016, s. 5-8.

riyle yaymış, İslâm âleminin kurtuluşuna ve Türk hâkimiyetinin devamına hizmet etmişti. Bu münasebetle de kazandığı "Hüccetü'l İslâm" pâyesini asırlarca muhafaza etmiştir. İktisadi buhran zamanlarında nasıl zayıf akça sağlam akçayı piyasadan sürerse manevi buhran devirlerinde de siyaset sahnesi fikir ve mefkûrelerden mahrum kimselerin istilasına uğrar. Bunlar küçük hesap ve ihtiraslarla birbirlerini ve cemiyet zayıf ise neticede onu da tasfiye ederler. Lâkin Türk milleti gibi esas unsuru hayatiyetini muhafaza eden bir cemiyetin şuurlu ve insiyakî kudretleri de harekete geçerek bu tasfiyeye dur derler. Böylece siyasi enkaz içinden ciddi şahsiyet ve dava sahipleri meydana çıkmaya başlar, milletine ve vatanına sahip olur.

İngiliz mütefekkiri Arnold Toynbee, asırlarca süren dünya hâkimiyetleri dolayısıyla şarkta Türklerin, garpta da İngilizlerin yüksek idari kudret ve ahlâklarını mukayese eder. İki millet de imparatorluklarını kaybetmişse de İngilizler henüz bu vasıflarını muhafaza ediyorlar. Hâlbuki tersine bir medeniyet anlayışı ile Türk münevverleri, kendi kültür ve ideallerinden uzaklaşmış ve bu vasıflarını da zayıflatmışlardır. Bu sebeple dünyayı idare eden bir millet, siyasi ve ideolojik bir nifaka düşerek kendi kendisini idare zorluğuyla karşılaşmıştır. Son zamanlarda başka bir İngiliz mütefekkiri de bir konferansında bazı Türk aydınlarının Türkiye'nin kendini idare edemeyeceğine dair beyanlarıyla karşılaştığını söylemekle ne derece bir sukûtun başladığını hayretle müşahede eder. Bununla beraber bu manevi sukûtun sadece mahdut bir aydınlar zümresinde görüldüğünü, hastalığın henüz Türk milletine intikal etmediğini şükranla belirtmeliyiz.

Bu vesileyle Hasan Âli Yücel ile Tarih Kurumunda vâki bir görüşmeyi de hatırlıyorum. Gerçekten 1950'de İngiltere'den dönmüştüm. Hasan Âli Bey, İngiltere intibalarımı sorunca, alâkası dolayısıyla siyasi bir mukayese üzerinde durarak o memleketin otuz yıldan beri aynı siyasi kadro ile idare edildiğini, Türkiye'de ise siyaset sahnesinin birden meydana çıkan şöhretlerle dolup bunların birden ortadan kaybolduklarını belirttim. İki memleketin siyasi durumundaki bu fark eski Maarif Vekili'nin de dikkatini çekmişti. Henüz vekilliği, mebusluğu kaybeden ve Kenan Öner Dâvası ile de ruhi bir perişanlık ve inziva içinde kıvranan Hasan Âli Bey bir ah çekmiş; Türk cemiyetinin insan harcamakta insafsızlığından şikâyet ederek mesuliyeti millete yüklemişti. Aslında bu mesuliyet, millete değil siyaset ve aydınlar çevresine aitti. Zira o, İngiltere'de siyasi mevkilerin millet huzurunda otuz yıllık imtihanlar ile kazanılıp muhafaza edildiğini, Türkiye'de ise tam tersine otoriteler önünde şahsiyet ve kanaat fedakârlığı ile elde edildiğini unutuyor ve bu mukadder cevabı düşünmüyordu. Böylece orada imtihanla mâlumların, burada da tesadüf veya meçhullerin kadrosu teşekkül ediyordu. Görüşmenin bu mahiyeti alması, eski vekili aradığı teselliden mahrum kılmıştı. Aslında Türk cemiyeti de bir nefis müdafaası olarak kendini harcamaya çalışanları harcıyor, mevki ve menfaatin kurbanı olmayanları da sinesinde yaşatıyordu. Bu münasebetle umumi kültüre birtakım meziyetlere sahip bulunan Hasan Âli Bey, bir dâvanın adamı olsa ve siyasete sıfırın tarifiyle girmeseydi, memlekette daha

sağlam bir mevkiye yükseleceğini ve hizmetin mümessili olabileceğini söylemek mümkündür.

Türkiye bu manevi buhran içinde bulundukça siyasi sarsıntı ve buhranlar da mukadderdir. Bu sebeple siyaset sahnesinde inananları daha ağır imtihanların beklediğini hatırdan çıkarmamalıyız. Manevi buhrana çare bulduğumuz; ilim, kültür, ahlâk ve mefkûre bakımından sağlam bir nesil yetiştirdiğimiz takdirde yalnız siyaset adamlarının imtihanları kolaylaşmayacak, Türk milleti de parlak bir medeniyet hamlesini ve imtihanını kazanacaktır.

TÜRK DIŞ SİYASETİNE DAİR MÜLÂHAZALAR

TÜRKİYE-PAKİSTAN VE ŞARK SİYASETİ[1]

Pakistan'ın doğuşu İslâmiyet'in son bir zaferi olarak tarihin dikkate şayan hadiselerinden biridir. Gerçekten millet ve medeniyetlerin teşekkülü, yükselmesi ve bekasında dinler büyük bir âmil olmakla beraber Pakistan adıyla yeni bir millet ve devletin meydana çıkmasında İslâmiyet'in oynadığı rol cidden müstesna olup bu dinin son bir zaferi olarak belirtilmektedir. Pakistan adı ve devleti, II. Cihan Harbi'nden sonra meydana çıkmakla beraber bir millet birden vücut bulamayacağından Pakistan'ın menşesi ve teşekkülünü de tarihin derinliklerinde aramak icap eder.

Filhakika Hindistan X. asırdan XIX. asır ortalarına yani İngilizlerin bütün ülkeye hâkim olmalarına kadar birçok Müslüman Türk devletinin hâkimiyetinde kalmış ve Pakistan da bu devletlerin sonuncusu olarak vücut bulmuştur. Bu devletler sayesinde İslâmiyet'in Hindistan'da yayılması bu memlekette Türk, İranlı ve yerli etnik ve kültür unsurları arasında bir kaynaşma, yeni din ve medeniyet şuuru ile Hindulardan ayrı bir millet teşekkülüne imkân vermiş ve böylece bin yıllık bir tarihin cereyanı neticesinde Pakistan milleti meydana çıkmıştır.

Müslüman Araplar daha VIII. asırda Sind vadilerine kadar ilerlemişler ve ticaret münasebetlerinde denizden Hindistan sahillerine nüfuz etmeye başlamışlardı. Lâkin Hindistan'da İslâmiyet'in yayılması X. asırda Gazneli Sultan Mahmud ve onu takip eden birçok Türk devletleri ve bunlar zamanında Türkistan'dan gelen Türk muhacirleri sayesinde mümkün olmuştur. Bu Türk devletlerinin hâkimiyeti zamanlarında saray ve ordu mensubu, ilim, din ve sanat adamı yanında türlü istila ve sebeplerle pek çok insan göçtükten sonra onlarla yerli halk arasında kaynaşmalar ilerledikçe Hindistan'da İslâm dini ve medeniyeti de kuvvetlenmeye başlamıştır. Öyle ki XIII. asırdan itibaren artık Hindistan'da Müslüman âlim, şair ve sanatkârları yetişmiş; eserler vücuda getirmiş ve bu ülke yalnız siyasi bakımdan değil din ve medeniyetle de İslâm memleketleri arasında

---

[1] *Yeni İstiklâl*, 2 Eylül 1964, Sayı: 160, s. 12; makale üç tefrika olarak neşredilmiştir. Aynı makale farklı başlıkla iki tefrika hâlinde, "Türkiye Cumhurbaşkanı Muhterem Cevdet Sunay'ın Pakistan'ı Ziyaretleri Münasebetiyle, Türkiye-Pakistan Kardeşliğinin Tarihi Esasları", *Yeni İstanbul*, 7 Ekim 1966, Sayı: 6029, s. 1-7; 8 Ekim 1966, Sayı: 6030, s. 1-7; Aynı makale, "Türkiye-Pakistan Kardeşliğinin Tarihi Esasları", *Türk Birliği Dergisi*, Ekim-Kasım 1966, Sayı: 7-8, s. 33-41; aynı başlıkla Osman Turan, *Türkiye'de Siyasî Buhranın Kaynakları*, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1969, s. 150-165; Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1979, s. 175-191; Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1994, s. 150-165; *Yeni İstanbul Yazıları*, (haz. Nasrullah Uzman), Hitabevi Yayınları, Ankara 2016, s. 130-144; Ötüken Neşriyat, İstanbul 2017, s. 179-195.

bir mevki almaya başlamıştır. Moğol İstilası dolayısıyla vuku bulan büyük insan muhacereti ile Yakın Şark ve hususuyla Anadolu gibi Hindistan da Orta Asya ve İran'dan daha kesif kütlelerin iltica ve iskânına sahne olmuştur. Hindistan'da İslâmiyet'in ve Türk hâkimiyetinin yayılması ile XI. asırda Anadolu'nun Türk-İslâm vatanı hâline gelmesi arasında çok yakın bir benzerlik ve muvazilik [paralellik] vardır.

Gerçekten tarih, Türkiye gibi Pakistan'ın da doğuşunu Türkistan'a yani aynı kaynağa bağlamıştır. Anadolu, Selçuklu fetih ve muhaceretiyle Türkleşir ve İslâmlaşırken Hindistan'da fatih Türkler idaresinde bir Müslüman cemiyeti ve medeniyeti doğmaya başlıyordu. Şu farkla ki Anadolu Türk muhaceretinin kesafeti ve bu ülkenin daha küçük olması sayesinde dinî ve etnik simasını daha kolaylıkla değiştirdiği hâlde büyük Hindistan Kıtası'nda bu hadise daha yavaş ve kısmî bir şekilde cereyan ediyordu. Türkler İslâm'dan önce de Şimalî Hindistan'da hâkimiyet kurmuş ve yerleşmişlerdir. Filhakika Türkistan ve Afganistan'da hüküm süren Ak-Hunlar[2], VI. asırda Göktürk ve Sâsânî imparatorlukları tarafından sıkıştırılınca önce bunlar Hindistan'a çekilmiş ve onları takip eden Göktürkler de Afganistan, Keşmir, Pencap ve Bamyan'da kağanlara bağlı birtakım beylikler kurmuşlardır. Çin ve İslâm kaynaklarının bahsettikleri bu Türk beylikler zamanında Keşmir'de kağanın hatununa ve oğlu Yel Tekin'e ait mabetlerin mevcudiyeti de bildirilmiştir. Bu tarihî münasebetle Gaznelilerin Hindistan'da bazı Türk cemaatlerine rastladıklarına dair kayıtlar karşısında hayret etmemelidir. Nitekim İbnü'l Esir'in rivayetine göre Gazneli Sultan İbrahim 1079 (472) yılında Lahor havalisini fethettikten sonra deniz yakınında Rübâl Kalesi'ni de kuşatmıştı. Burası, "Kadim zamanlardan beri Türk Hükümdarı Afrasyâb (İran destanına göre efsanevî Türk padişahı) neslinden gelen Horasanlılar elinde idi. ve kendilerine kimse tecavüz edemiyordu. Sultan İbrahim bunları İslâmiyet'e davet edip ret cevabı alınca üzerine yürümüş, 100 bin kişiyi esir almış ve diğerleri de etrafa dağılmıştır."

Türklerin İslâm'dan evvel Hindistan nüfuzlarına ve etnik tesirlerine dair başka kayıtlar da bu durumu teyit etmiştir. Gerçekten eski devre ait haberleri nakleden XIII. asır coğrafyacılarından Yâkut ile Zekeriya Kazvînî, Keşmir'in Türklerle komşu olduğunu ve orada Hintlilerle karışmalarından güzel bir ırk meydana geldiğini belirtirken dikkate şayan olarak bu tarihî devrin akislerini meydana koyarlar. İslâm kaynaklarına göre Eftalitlerin torunu olarak gösterilen Halaçlar (Hilciler) Afganistan'da oturup oradan Hindistan'a geçen bir Oğuz boyunu teşkil eder.

Halaçların[3] diğer Türk-Oğuz kabilelerine nazaran daha esmer olması da İslâm kaynaklarınca cenup iklimine atfedilmiştir. Fakat Türkistan'dan Anadolu'ya

---

[2] Diğer kaynaklara göre Eftalit, Abdal, Haytal.

[3] "Halaçlar" ifadesi makalenin diğer neşriyatlarında "Kalaçlar" olarak verilmiştir. Bk. Osman Turan, *Türkiye'de Siyasî Buhranın Kaynakları*, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1969, s. 152; Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1994, s. 152.

olduğu gibi Hindistan'a da vuku bulan kesif Türk muhaceretleri Asya'nın en büyük nüfus hareketlerini teşkil eden Selçuklular ve Moğol istilaları dolayısıyla cereyan etmiştir. Filhakika Türkistan ile Türkiye arasında olduğu gibi Hindistan arasında da dinî, etnik ve kültürel münasebetler asırlarca devam etmiş; Türkiye ve Pakistan Türkistan'ın bir evladı olarak doğmuşlardır.

Türkistan'ın bu iki evladı Türkiye ve Pakistan (Hindistan) arasındaki münasebetler daha Selçuklular zamanında ve hususuyla ticari mahiyette başlamıştır. Gerçekten daha Orta Çağlarda Hindistan'dan Türkiye'ye ticari emtia geliyor ve Hindistan Türkler için efsanevî zenginlikler diyarı olarak tanınıyordu. Türkçede "Hint kumaşı" çok kıymetli bir nesne olarak atasözleri arasına girmiş, düne kadar Keşmir şalları ve Lahor kuşakları çok eski zamanlardan beri şöhretini muhafaza etmiştir. Selçuklu (Aksaray) halıları da Hindistan'a kadar gidiyordu.

Hindistan'ın Türk hikâyeleri ve folklorunda da derin tesirleri ve büyük mevkisi vardır. Fakat Türkiye ile Hindistan Müslümanları arasındaki siyasi münasebetler XVI. asırda Osmanlı İmparatorluğu'nun üç kıtaya yayılması, Kızıldeniz ve Basra Körfezi sahillerine hâkim olması ile başlar. Bu devirde Avrupalılar yeni keşifler sayesinde okyanuslara açıldığı, Hint deniz ve ticaretini ele geçirmeye çalıştıkları zamanlarda Timur'un torunu Bâbür Şah da Hindistan'da yeni bir Türk İmparatorluğu kuruyordu. Avrupalıların Hint Denizi'ne ulaşmaları, Asya ve Afrika limanlarına yerleşerek Şark ticaretini ele geçirmeleri cihan hâkimiyeti dâvasında bulunan Osmanlıları haklı olarak kuşkulandırmakta; bunun İslâm dünyası için iktisadi ve siyasi tehlikelerini kavrayarak, Kızıldeniz ve Basra Körfezi'nde donanma kurup Portekizlileri takibe mecbur etmekteydi. Hatta Yavuz Sultan Selim Mısır'ı aldıktan sonra Süveyş Kanalı'nı açıp denizden Hindistan'a varmayı düşünmekteydi.

Kanuni Sultan Süleyman zamanında Vezir Sokullu Mehmed Paşa'nın Süveyş ve Don-Volga kanallarını açmak teşebbüsleri de bu gayeyi güdüyordu. Fakat ne bu teşebbüsler ne de Kızıldeniz ve Basra Körfezi'nde kurulan Osmanlı donanmalarının Hindistan sularına yardım için Portekizlilere karşı giriştikleri seferleri mühim neticeler vermemiştir. Bununla beraber Osmanlı ve Hindistan Türk sultanları arasında münasebetler devam etti. Türkiye'den Hindistan'a gönderilen topçular ve mimarlar orada hizmet gördüler. Fakat bu yardımlara rağmen Hindistan hükümdarları tedricen inhitata sürüklendiler. Onlar zayıfladıkça İngilizler hâkimiyetlerini genişlettiler. XIX. asır ortalarında da Hindistan'daki Türk-İslâm devletine nihayet verdiler.

Türkler için İngilizlerle Mücadele...

Avrupa'da yanlışlıkla Moğol adlandırılan bu Hindistan Türk (Bâbür) İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla İngilizlerin hâkimiyetine geçen Müslümanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun da inhitat içinde bulunmasına rağmen bütün ümitlerini gene de halifeye ve Türklere bağlamış ve istilacılara karşı mücadeleye geçmiş bulunuyordu. Hindular ise Türk-İslâm hâkimiyeti yerine İngilizleri görmekle mühim bir

KIBRIS MESELESİ

MİLLİYETÇİLER DERNEĞİNDEN KIBRIS TOPLANTISI[1]

Böbrek sancısı bu mühim toplantıya iştirakime engel olduğundan müteessirim. Tarihten gelen millî şuur ve iradenin Kıbrıs Meselesi'nde tezahür eden bugünkü kudreti, meşru haklarımızı temin ve millî izzet-i nefsi tatmin için en kuvvetli bir kefildir. Kıbrıs Meselesi aleyhte bir şekle göre hallolursa bu bulunduğumuz ittifak sisteminin haklı olarak bizi nereye götüreceğine dair bir endişeyle onu terk etmeye, haricî siyasetimizi sanıldığından çok daha fazla mevcut olan imkânlara göre ayarlamaya âmil olacaktır.

Dünyanın selametini, millî menfaatlerini düşünmesi gereken dostlarımızın bundan doğacak tehlikelerden gaflet edeceklerini veya bunu göze alacaklarını sanmıyoruz. Mantık ne İngiltere'nin Kıbrıs yüzünden Türkiye'yi ve dolayısıyla bütün Yakın Şark'ı terk edebileceğini ne hür dünya lideri, adalete taraftar bir siyaset yerine bugünkü görünüşüyle tarafsızlık yolunda ısrar edebileceğini ve ne de küçük Yunanistan'ın büyük hayallerin kurbanı gitmesini emreder.

Dâvamızın şuurla, dikkatle nigehbânı [bekçisi] oldukça Allah'ın bizimle olduğundan emin bulunarak sizlere muvaffakiyetler, alâkadarlara da izan ve basiret dilerim.

---

[1] *Türk Ruhu*, 4 Temmuz 1958, Sayı: 14, s. 9; Milliyetçiler Derneği tarafından 27 Haziran Cuma günü saat 17.00'de öğrenci lokalinde akademik mahiyette bir Kıbrıs toplantısı yapılmış ve bu toplantıya hastalığı nedeniyle katılamayan Prof. Dr. Osman Turan, mazeretini bildirerek muvaffakiyet temennisinde bulunmuş ve toplantıya telgrafname göndermiştir.

KIBRIS MESELESİ'NİN HALLİ[1]

Kıbrıs, Türkiye için hayati bir ehemmiyeti haizdi. Hadiselerin inkişafıyla da aynı zamanda millî bir şeref ve haysiyet meselesi hâline gelmişti. XVI. asırdan beri Türk bayrağı ve Türk askeriyle kaynaşan "Yeşil Ada" bir müddet bunlardan mahrum kalmıştı. Şimdi bu şeref ve hasrete kavuşuyor. Türkiye güney kapılarının emniyeti için oraya bir ileri karakol çıkarıyor. Kıbrıslı ırkdaşlarımız da kendilerine buyruk bir idareye sahip oluyor. Kıbrıs Meselesi'nin bu şekilde halliyle kazanılan, bunlardan da ibaret değildir. Zira müttefikler tarafgir davransa, dâvada aleyhte halledilseydi bunun doğuracağı karışık neticeleri düşündükçe şimdi de millî şerefin kurtulup yükseldiğini gördükçe bu hadisenin millî bir zafer olarak karşılanması icap eder. Öyle bir zafer ki ne yenen var ne yenilen! Milletler haklarına razı oldukça adalet muzaffer olmakta, insanlık da huzur ve saadete kavuşmaktadır. Zira hâlâ bir Haçlı zihniyeti karşısında bulunduğumuz endişesi vardı. Eğer böyle bir endişede isabet olsaydı Türkiye yine de ihanete uğramış olur, adalet ve insanlık ideali de çok şey kaybederdi. Böyle bir durumun cihanşümul bir ölüm kalım mücadelesinde Türkiye'yi müttefiklerinden uzaklaştıracağı şüphesizdi. Bu sebeple hadisenin bu şekilde halli Türkiye'yi tereddütlerden kurtarmış, müttefiklerine ve hür dünya cephesine daha kuvvetli bir itimatla bağlamıştır.

Bu umumi mülâhazalar Kıbrıs Meselesi'nin bu hallinden dolayı ne kadar memnun olmamız lazım geldiğini meydana koymaktadır. Tayyare kazasının bu hadiseyle aynı zamanda vuku bulması bize tarihî bir geleneğimizi hatırlatmaktadır. Gerçekten Selçuk ve Osmanlı sultanları ölünce yapılan matem merasimleriyle yeni hükümdarların cülûsu şenlikleri birbirilerini takip ederdi. Böylece tarihimizde bu gibi matem ve bayram merasimleri sık sık birleşmekte ve tekerrür etmekteydi. Bu türlü zamanların güzel bir tasviri olarak şu Arapça beyit de ilave edilirdi:

> "Al-aynu tebkî ve's-sinnu dâhiketün
> Fe nahnu fi matemin ve arûsin."

Yani: "Göz ağlar, diş güler; biz de hem matem hem düğün içindeyiz." İşte tayyare kazasıyla Kıbrıs Meselesi'nin halli ve Başvekil'in kurtulması Türkiye'de bu tarihî geleneği andıran bir tesir icra eyledi.

---

[1] *Türk Yurdu*, Nisan 1959, Sayı: 272, s. 15-16; bu makale iki tefrika olarak yayımlanmıştır.

Kıbrıs; coğrafyası, tarihi, iktisadiyatı ve bir kısım insanıyla Türkiye'ye bağlıdır. Askerî bakımdan haiz olduğu hayati ehemmiyet ise onu Anadolu'nun ayrılmaz bir parçası hâline getirir. Gerçekten eğer İkinci Cihan Harbi'nde Kıbrıs Adası da işgal edilmiş olsaydı Türkiye'nin dünya ile ancak İskenderun ve Mersin limanlarına münhasır münasebetleri de kesilir; memleketin ithalat ve ihracatı tamamıyla felce uğrar, müdafaası zorlaşır ve siyaseti de istiklâlini kaybederdi. Emniyete ait ehemmiyet bundan da ibaret değildir. Zira orada üs kuran bir düşman, cenup sahillerimizi daimî bir istila tehlikesine de maruz bırakır. Tarihte bu hususa dair birçok misaller de mevcuttur.

Orta Çağ'da daima gıda maddelerini Anadolu sahillerinden temin eden Kıbrıs Adası aynı zamanda Türkiye ile Avrupa arasındaki büyük ticari faaliyetler için de bir konak vazifesini görüyordu. Bu münasebet ve zaruretlerle Ada'da yerleşen Haçlılar fırsat buldukça cenup sahillerimize akınlar yapmışlar ve birkaç asır zarfında Antalya ve Adana havalisini müteaddit defalar istila etmişlerdi. Selçuklular, Antalya ve Alâiye'de[2] kurdukları donanma ve tersaneler sayesinde Haçlı deniz kuvvetlerine karşı müdafaa ve mücadele etmişlerdir. Onlar istila kudretinde olmadıkları zamanlarda da Akdeniz'e açılan ve cenuptaki Müslüman ülkelerine sefer yapan Türk gemilerine de sık sık saldırmışlar ve Ada'yı korsan yuvası hâline getirmişlerdi. Lâkin Anadolu emtiasına muhtaç oldukları ve ticaretten faydalandıkları için de Türklerle sık sık ticaret ve sulh muahedeleri imzalamışlardır.

Türkiye ile Kıbrıs Haçlıları arasındaki münasebetler birkaç asır böylece dostane veya hasmane cereyan ettikten sonra Ada, 1489'da Fransızlardan Venediklilere intikal etti. Bundan sonra Osmanlıların da Akdeniz'de hâkimiyetleri başlar; İmparatorluğun deniz yolları üzerinde bulunan Kıbrıs Adası, şimal-cenup istikametindeki münakalâtın emniyeti için elzemdi. Bu sebeple 1571'de Türk kuvvetleri Venedik hâkimiyetine nihayet verdi. Böylece Ada; Bizans, İslâm, Fransız ve Venedik idarelerini gördükten sonra Türk hâkimiyetine giriyordu. Devlet, Ada'nın boşalan yerlerini doldurmak ve emniyetini sağlamak maksadıyla oraya iki asır zarfında pek çok nüfus nakil ve iskân etti ki bunların ekseriyetini Güney Anadolu vilayetlerinde yaşayan yürüklerin teşkil ettiğine dair elimizde hayli vesika vardır.

Kıbrıs'ın 1878'de Berlin Muahedesi'yle muvakkat olarak İngilizlere terki de yine Türkiye'nin emniyetiyle alâkalı idi. Gerçekten Rusya'ya mağlup olan Türkiye; İngiltere'nin yardımıyla daha müsait bir durum elde edince hükümranlık hakkını muhafaza etmek şartıyla Kıbrıs'ı, İmparatorluğun Rusya'ya karşı müdafaası için bu Hükümete terk etti. Kıbrıs Adası'nın tarihiyle Türkiye'nin emniyeti meselesinin daima muvazi bulunduğu görülmektedir. Bu husus zamanımızda daha ehemmiyetle bahis mevzusudur. Yunanlılar tarafından yapılacak bir ilhakın başka bir mahzuru da böyle bir hadisenin, onların *"Megalo İdea"* hayallerini ye-

[2] "Alanya" adı hem gayri millîdir hem de Alâeddin Keykubad'ın adına bir saygısızlık olarak sonradan uydurulmuştur.

DİZİN

12 Mart 174, 177, 206, 208, 209, 211, 214, 234-237, 263, 264, 266, 271, 273, 274, 277, 278, 284, 359
12 Mart Muhtırası 228, 289
27 Mayıs 107, 127, 129, 132, 144, 208, 221, 227, 231, 233, 234, 245, 282, 283, 289, 290
27 Mayıs Darbesi 258

A

A. Gabriel 28
Acheson Planı 386, 393
Adalet Partisi 6, 49, 50, 53, 57, 63, 66, 73, 81, 82, 88, 94, 121, 125, 129-132, 137, 139, 142, 144, 182, 202, 254, 273, 274, 278, 290, 386
Adnan Menderes 57, 94, 122, 130, 132, 143, 159-161, 327, 382, 385, 396, 397, 405,
Adnan Ötüken 104, 151, 152
Afganistan 294, 296
Afrasyâb 294
Ağa Han 296
Ahmed Cevdet Paşa 233
Akis 133
Alâeddin Keykubad 193, 370
Ali Fuad Başgil 83, 129
Aliye Coşkun 151, 152
Alparslan 303, 346, 347
Altıncı Filo 176, 190, 208
Amerika 31, 43, 44, 48, 59, 75, 78, 99, 101, 110, 128, 170, 190, 208, 216, 240, 297, 298, 300, 301, 307, 314, 323, 340, 344, 350, 357, 358, 362, 376, 381, 382, 385, 396, 397, 405, 408
Ankara 15, 20, 25, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 47, 51, 55, 57, 59, 63, 65, 67, 71, 73, 77, 81, 83, 87, 89, 90, 93, 97, 99, 101, 103, 105, 107, 109, 111, 113, 115, 117, 119, 121, 125, 137, 141, 143, 145, 147, 151, 155, 156, 159, 163, 165, 169, 177, 178, 187, 193-197, 240, 243, 244, 247, 282, 285, 293, 297, 303, 307, 311, 315, 317, 321, 325, 335, 356, 379, 381, 383, 385, 389, 391, 395, 399, 400, 407
Atatürk 28, 63, 65, 82, 134, 174, 196, 239
Atina 176
Avrupa Müşterek Pazarı 300, 302, 307, 314
Ayasofya 135, 322, 347, 384
Azerbaycan 337

B

Babaçiçek 333
Babıâli'de Sabah 173, 174, 177, 181, 185-187, 189, 193, 195, 199, 201, 203, 205, 207, 209, 210, 213, 215, 339, 343, 345, 349
Bâbür Şah 295, 326
Balkan 281, 296, 325, 339, 357, 384
Bangladeş 353, 354
Barzanî 337, 338
Bayat 331, 333
Bayram 130, 131
Bedri Alogan 151, 152
Behice Boran 243
Bengal 343, 344, 354
Berrin Menderes 161
Beynelmilel Basın Enstitüsü 57, 189, 283
Beynelmilel Gazeteciler Kongresi 284, 289
Bismarck 359
Bizans 301, 330, 346, 370, 372, 384
Bolşevikler 98, 164, 343, 349, 351, 357
Bolşevik Rusya 81, 82, 281, 340
Britanya İmparatorluğu 339, 359
Bursa Nutku 100, 112, 201, 208, 222, 247, 287
Butto 354
Büyük Britanya 356
Büyük İslâm Tarihi 332

C

C. Brockelmann 43
Câhiz 331
Celâl Bayar 355, 356
Cemal Abdu'n-Nâsır 318
Cemal Paşa 97, 100-103
Cemal Tural Paşa 97
CENTO 300, 301, 340, 346
Cevdet Paşa 233
Cevdet Sunay 293, 314, 325
CHP 30, 49, 53, 71, 73, 169, 171, 220, 241, 242, 271, 272
Cihad Baban 82, 94
Coşkun Kırca 82
Cumhuriyet 28, 38, 107, 243, 311, 326, 407

Ç

Çarlık 98, 281, 349, 350, 357, 359, 361
Çingiz Han 303

D

Dakka 325, 345, 347
Dedeağaç 389, 391
de Gaulle 175, 393
Demokrat Parti 55, 60, 64, 65, 94, 115, 122, 128, 129, 132, 144, 160, 254, 325, 327, 355, 382
Dev-Genç 213
Diyanet Başkanlığı 253
Diyarbekir 335
Duneyser 332
Durum 57-59

E

Ebu Cafer Muhammed 346
Ecevit 71, 93, 115, 116, 175, 190, 191, 200-202, 206, 213, 214, 240, 265, 275-277
Ekrem Alican 94, 157, 227
Emevi İmparatorlığu 350
Endonezya 54, 103, 284
Endülüs 114, 286
Enosis 321, 373, 379, 386, 389, 391, 393, 396, 397, 403, 405
Erbil 331-333, 335, 336
Ermenistan 98, 337
Eskikeşaf 333
Eyüp Han 314, 325, 326, 340, 344

F

F. Rıfkı Atay 64, 66
Fâlih Rıfkı 58, 63-69, 131, 133, 188, 239, 323
Fârâb 331
Fatin Rüştü Zorlu 160, 161, 356, 380
Fâzıl Küçük 378, 395
Ferit Melen 94, 227, 228
Fevzi Çakmak 26, 46
Fezâilü'l-Etrâk 331
Firdevsî 305, 312
Fransa 114, 175, 286, 313, 359, 361, 375
Fuzulî 332, 333

G

Gafletten Uyanalım 26, 240, 244
Gandi 296, 297
Gazî Niyâzi Han 345
Gazî Osman Paşa 345
Gökböri 332
Göktürkler 294
Gürcistan 98
Güven Partisi 144
Güzide Zorlu 161

H

Haçlılar 332, 370, 392
Halaçlar 294
Halikuzzaman 326
Halk Partisi 29-31, 39-42, 44-52, 54, 64-66, 71, 72, 81, 82, 87-91, 93, 94, 101, 115, 116, 122, 129, 132-135, 137, 144, 168-171, 174, 188, 201, 206, 217, 225, 228, 229, 235, 239, 242, 248, 263-266, 269, 271, 272, 274, 275, 289, 321
Hânikîn 331, 333, 335
Hasan Aksay 59
Hasan Âli Bey 16, 25, 27, 187, 240, 243
Hasan Âli Yücel 16, 118
Hasan Gazi 333
Hasan Polatkan 160, 161
Haydarâbâd 298, 340
Heybeliada Ruhban Mektebi 322, 384
Hıfzı Veldet Velidedeoğlu 243, 245
Hindistan 293-299, 304, 307, 325, 326, 339, 340, 343, 344, 346, 353, 354, 360
Hitler 241, 263, 357, 360
Hürriyet 277, 289, 355, 400
Hüseyin Câhid 64
Hz. Ebu Bekir 37

I

II. Cihan Harbi 34, 40, 52, 109, 293, 300, 301, 316, 360, 392
III. Selim 107
Irak 54, 103, 318, 329, 331, 332, 335-338

İ

İbn Battuta 333
İhsan Sabri Çağlayangil 315, 355
İlhanlılar 313, 331
İmâm-ı Âzam 309
İnönü 29, 47, 52, 63, 116, 173-176, 189-191, 199, 201, 202, 206, 219, 220, 239, 240, 270, 273, 276-278, 289, 290, 356
İsa Alptekin 187
İslâmâbâd 326
İsmail Köylüoğlu 222
İsmet Paşa 29-31, 45-48, 51-54, 58, 93, 94, 115, 116, 118, 121, 122, 125, 129, 133, 134, 136, 138, 141, 144, 145, 151-153, 156, 173-176, 179, 186-191, 199, 201-203, 206-208, 214-216, 219, 222, 227, 235, 236, 239, 240, 242, 244, 249, 269, 270, 272-275, 277, 278, 282,

283, 289, 290, 351, 355, 356, 380-382, 385, 386, 390, 391, 397, 399, 401, 405
İstanbul Patrikhanesi 322
İstiklâl Harbi 52, 106, 127, 197, 204, 229, 258, 278, 297, 326, 338, 356, 371, 372, 390, 401
İşçi Partisi 48, 136, 244, 248

K

K. Marks 78
Kadro Mecmuası 45
Kanuni Sultan Süleyman 174, 295, 355
Karaçuk 331, 332
Karakoyunlular 331
Karamanlis Hükümeti 375
Karpas Burnu 386
Kâzım Karabekir 26, 46
Kemal Satır 173, 236
Kenan Öner Dâvası 16, 26, 46
Kennedy 357
Kerensky 153
Kerkük 331, 332, 335, 336
Keşan 389, 391, 403
Keşmir 294, 295, 298, 300, 340, 346, 353
Kıbrıs 152, 161, 190, 204, 208, 316, 321-322, 325, 330, 356, 362, 367, 369, 370, 372-377, 379-381, 383, 385-387, 389-393, 395-397, 399-401, 403, 404, 407, 409
Kıbrıs Meselesi 47, 171, 176, 190, 209, 300, 316, 317, 321, 356, 362, 367, 369, 372-376, 381, 382, 384-386, 390, 392, 396, 397, 399-401, 403-405
Kırım Muharebesi 296
Kızıl Muhafız Teşkilatı 120
Kızılribât 331
Kızıl Sultan 127
Komünizm 67, 242, 357
Köy Enstitüleri 19-22, 24-28, 34, 46, 106, 109, 110, 114, 117, 120, 152, 174, 175, 206, 207, 217, 230, 239, 243, 244, 257, 269, 282, 285
Kruşçev 357, 361, 362
Kutü'l-Amâre 186
Kümbetli 333
Kürtçülük 136

L

L. Erhard 35
Lahor 294-296, 326
Lefkoşa 380, 392, 400, 404
Lenin 63, 134, 239
Liyâkat Ali Han 344
Lloyd George 297
Lozan Muahedesi 329, 372, 384
Lübnan 318, 375

M

Magosa 380, 392, 404
Makarios 176, 316, 321, 322, 356, 375, 379, 381, 391, 395, 399, 400
Marksist 23, 64, 71, 79, 112, 163, 201, 213, 237, 240, 243, 264, 266, 284, 349
Megalo İdea 132, 321, 330, 356, 370, 371, 377, 379, 381, 383, 384, 390, 393, 395, 404
Mehmet Akif 345, 347
Melik Faysal 302-305, 307-309, 314, 317, 318
Melikşah 312, 331, 347
Memduh Şevket Esendal 239
Memlûk 313
Menderes Hükümeti 375
Meşrutiyet Devri 147, 148
Metternich 360
Mevdudî 300
Mevlânâ 162
Mısır 295, 303, 313, 315-318, 322, 408
Millî Bakiye 29, 49, 55, 169
Millî Bakiye Kanunu 41, 135
Millî Birlik Hükümeti 316
Millî Birlik Komitesi 41
Millî Şef 118, 189, 190, 199, 200, 202, 230, 232, 235, 236, 239, 240, 244, 264, 266, 275, 276, 289, 290, 355
Millî Güvenlik Kurulu 226
Milliyet 59, 220
Milliyetçi Öğretmenler Birliği 152
Misâk-ı Millî 335
Moltke 108
Moğol İstilâsı 313
Mu'tasım 331
Mucibu'r Rahman 340, 344, 354
Muhammed Ali Cinnah 297, 344
Mustafa Kemal 297
Musul 331, 332, 335
Mutahhare Polatkan 161
Muzaffer Başoğlu 240
Muzafferüddin Gökböri 332

N

Nadir Nadi 408
Nâfiz Âtıf Kansu 239
Napolyon 315
Nâsır 316-319, 408

NATO 301, 308, 357, 382, 407, 408
Nâzım Hikmet 59, 122, 135, 155
Nihat Erim 173, 178, 181, 182, 204, 227
Nixon 216, 358
Nizamü'l-Mülk 312, 347
Numan Menemencioğlu 241, 360
Nurcular 51, 53
Nuri Said Paşa 317, 335

O

O. Yüksel 60, 84
Orhan Seyfi Bey 88, 89, 91
Orta Doğu Teknik Üniversitesi 155
Osman Yüksel 66, 83-85
Osmanlı Devri 38, 239, 311
Osmanlı İmparatorluğu 105, 177, 233, 281, 295, 296, 302, 303, 307, 315, 323, 339, 359, 360, 371, 376, 392
Osmanlı Kanunnâmeleri 38
Osmanlılar 346

P

Pakistan 205, 293-295, 298-302, 308, 314, 318, 325-327, 339-341, 343-347, 353, 354
Patrikhane 330, 372
Pavlov 100, 258
Podgorni 264, 277, 289

R

Rauf Denktaş 386, 399-401
Recep Peker 240, 243, 244
Refet Sezgin 81, 89
Reşad Şemseddin 26, 206, 240, 243, 244
Rıza Şah Pehlevî 314
Roosevelt 241, 357, 360
Ruslar 98, 103, 240, 350
Rusya 19, 20, 24, 40, 43, 53, 59, 81, 82, 98, 104, 108, 110, 113, 117, 159, 163, 170, 281, 282, 285, 296, 298, 300, 307, 313-316, 340, 344, 349-351, 353, 354, 357-363, 370, 381, 385, 396, 408

S

S. Ağaoğlu 121, 122
Sabahattin Ali 239, 244
Samed Ağaoğlu 121, 144
Sâmerrâ 331
San Francisco 39
Sazanov 337
Selçuklu Devri 15, 313
Selçuklu İmparatorluğu 301, 312, 331
Selçuklular 38, 295, 301, 313, 329, 331, 332, 335, 370, 392
Seyfullah Esin 376
Slavlar 98, 372
Sokullu Mehmed Paşa 295
Sosyalizm 115
Sovyetler Birliği 289, 349, 350
Stalin 39, 40, 50, 53, 63, 128, 164, 188, 189, 239-241, 243, 244, 349, 351, 357, 360, 361
Stalin Devri 50, 128
Suat Hayri Ürgüplü 47
Sultan Abdülhamid 296, 360
Sultan Mahmud 107, 108, 293
Sultan Mecid 326
Sultan Reşad 296
Süleyman Demirel 58, 73, 129, 151-153, 156, 165, 168, 178, 201, 399
Süleyman Mabedi 118
Süveyş Kanalı 295

Ş

Şah İsmail 304, 312
Şarkî Türkistan 187
Şehnâme 305, 312
Şevket Reşid Hatipoğlu 240
Şeyhü'l Cebel 57
Şuubiyye 350
Şükrü Saraçoğlu 39, 239, 241, 360, 361

T

Taha Hüseyin 315
Tansel Paşa 356, 385, 390, 401
Tebriz 114, 286, 313
Tekrit 331, 333, 335
Tevfik İleri 27, 132
The Economist 408
Tito 350
Tonguç Baba 25, 46, 109, 120, 206, 207
Truman Doktrini 241
Turancılık 363
Türk-Arap Konfederasyonu 302, 307, 315, 323
Türkistan 187, 196, 263, 293-296, 311-313, 326, 331, 339, 346, 350, 351
Türkiye 15-17, 19-23, 26, 28-31, 33-41, 43, 44, 48, 49, 51-57, 60, 63, 66-69, 71-73, 75-79, 81, 82, 87, 90, 93-95, 97-115, 117-119, 121, 123, 125, 127-130, 132-134, 136, 138, 139, 142-148, 151, 153, 155-157, 160, 161, 163, 164, 168-171, 173, 174, 176-179, 181-183, 185, 187-191, 193-196, 201, 203-211, 213-

217, 219-223, 225-227, 229-235, 237-244, 247, 248, 251-254, 257, 258, 261-266, 269-273, 275-278, 281-290, 293-303, 307-309, 311-317, 321-323, 325-327, 329, 330, 335-339, 341, 344, 346, 347, 349-351, 353, 355-359, 361-363, 367, 369-376, 378-387, 389-393, 395-397, 399-401, 403-405, 407-409
Türkiye'de Komünizmin Kaynakları 31, 77, 99, 103, 107, 109, 117, 119, 205
Türkiye Komünist Partisi 40
Türkler 38, 43, 98, 147, 170, 281, 284, 294, 295, 299-301, 305, 311-316, 321, 323, 325, 329, 331, 332, 338, 347, 350, 351, 371, 373-376, 379, 383, 390, 392, 401, 404, 405, 409
Türkmenler 312, 331, 336
Türk Ocağı 132, 196, 378
Tuğrul Bey 332

U

Ulus 46, 82, 94, 206

V

Venedikliler 392
Versaille Muahedesi 241
Vietnam 31, 75, 78, 98, 99, 128, 205, 237

W

W. Churchill 175

Y

Yahya Han 340, 344
Yahya Kemal 64, 194, 304
Yassıada 57-60, 63, 64, 100, 122, 123, 131, 161, 189, 207, 234, 283, 290
Yavuz Selim 303
Yavuz Sultan Selim 295, 303, 305, 311
Yeni İstanbul 15, 29, 33, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 47, 49, 51, 55, 57, 59, 60, 63, 65, 67, 71, 73, 77, 78, 81-83, 87, 89, 93, 97, 99, 101, 103, 105, 107, 109, 111, 113, 115, 117, 119, 121, 125, 127, 131, 135, 137, 141, 143, 145, 147, 151, 155, 159, 163, 165-167, 293, 298, 303, 307, 311, 313, 315, 317, 321, 325, 379, 381, 383, 385, 389, 391, 395, 399
Yenice 332
Yukarı el-Cezire 335
Yunan Mason Cemiyeti 384
Yunanistan 103, 132, 241, 297, 316, 322, 330, 355-357, 367, 371-376, 378, 380-384, 389, 391-393, 396, 399, 400, 404, 405, 407, 409